

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра історії та культури української мови

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи,
проф. Гаврилюк С. В. _____
«__» _____ 20__ р.

ПОРІВНЯЛЬНА ГРАМАТИКА СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки магістра

напряму 8.02030301 «Філологія (Українська мова та література)»

Луцьк – 2013

Програма навчальної дисципліни «Порівняльна граматика слов'янських мов» для студентів напряму підготовки 6.020303 «Філологія (Українська мова та література)».

«___» _____ 20__ р. – ___ с.

Розробник: Павленко Л.П., кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови.

Рецензент: Колтуцька І.А., кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри історії та культури української мови.

Протокол № 12 від 22 травня 2013 р.

Завідувач кафедри:

С. К. Богдан

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією Інституту філології та журналістики.

Протокол № 9 від 17 червня 2013 р.

Голова науково-методичної комісії інституту

Р. С. Зінчук

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету.

Протокол № ___ від «___» _____ 20__ р.

Вступ

Програму навчальної дисципліни «Порівняльна граматики слов'янських мов» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра напряму 8.02030301 «Філологія (Українська мова та література)».

Предмет вивчення – порівняльна характеристика фонетичної, лексико-фразеологічної й граматичної систем слов'янських мов.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс порівняльної граматики слов'янських мов продовжує навчальні дисципліни «Вступ до слов'янської філології», «Старослов'янська мова», «Сучасна українська літературна мова», «Вступ до мовознавства», «Загальне мовознавство», «Російська мова», «Польська мова».

Навчальна дисципліна «Порівняльна граматики слов'янських мов» як синтезуючий курс узагальнює й доповнює знання студентів про структуру й специфіку функціонування різнорівневих одиниць слов'янських мов, що дозволяє глибше усвідомити місце української мови серед інших мов слов'янського світу .

Програма навчальної дисципліни включає такі **змістові модулі**:

1. Вступні засади вивчення порівняльної граматики слов'янських мов. Праслов'янська мова – генетична основа слов'янських мов.
2. Особливості графіки та звукової системи слов'янських мов.
3. Лексико-фразеологічна характеристика слов'янських мов. Словотвірна, морфемна й граматична будова слов'янських мов.

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – порівняльне вивчення у певній внутрішньо зумовленій системі фонетичних, граматичних, лексико-фразеологічних і словотвірних явищ слов'янських мов.

Курс порівняльної граматики слов'янських мов забезпечує наукове розуміння особливостей лексико-фразеологічної, граматичної і звукової будови мов слов'янського світу, закономірностей їх розвитку.

Навчальний курс дає змогу уточнити інформацію про шляхи розвитку й становлення української літературної мови в контексті історії слов'янських мов.

1.2. Вивчення навчальної дисципліни спрямоване на виконання таких завдань: висвітлення в порівняльно-історичному аспекті різнорівневих структурних характеристик слов'янських мов (передусім східнослов'янських, польської, чеської, болгарської), встановлення їх спільних рис; усвідомлення студентами місця української мови в загальноєвропейському й слов'янському культурному й мовному просторі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати:

- особливості спільнослов'янської мови як генетичного джерела всіх слов'янських мов ;
- специфіку графіки й орфографії слов'янських мов; особливості фонетичної будови слов'янських мов (спільне і відмінне), спільні і специфічні особливості лексики і фразеології, морфологічної й синтаксичної будови слов'янських мов, їх стилістичної організації.

вміти:

- оперувати основною історико-лінгвістичною термінологією;
- володіти літературномовними орфоепічними навичками відтворення слов'янських текстів, аналізувати фонетичні особливості слов'янських мов, усвідомлювати їх спільні й специфічні риси в галузі лексики, фразеології, морфології, синтаксису, стилістики.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 144 години / 4 кредити ECTS /.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ

Тема 1. Вступ. Порівняльна граматики слов'янських мов як наукова й навчальна дисципліна.

Порівняльна граматики слов'янських мов як наукова дисципліна. Предмет, завдання і значення курсу. Порівняльно-історичний метод: основні поняття і завдання. Виникнення і розвиток порівняльно-історичного мовознавства. Історія наукового вивчення слов'янських мов. Стан і проблеми сучасного розвитку слов'янського мовознавства. Роль вітчизняної філологічної науки в розв'язанні проблем порівняльно-історичного слов'янського мовознавства.

Тема 2. Праслов'янська мова – генетична основа мов слов'янського світу

Генетична й типологічна спорідненість слов'янських мов, загальна характеристика їх розвитку. Праслов'янська мова: основні фонетичні й граматичні характеристики. Праслов'янська спадщина. Загальні відомості про сучасні слов'янські мови. Розвиток лексичних, фонетичних і граматичних спільнослов'янських форм у слов'янських мовах.

Змістовий модуль 2. Особливості графіки та звукової системи слов'янських мов.

Тема 1. Графіка. Орфографія

Загальний огляд графіки слов'янських мов. Алфавіти слов'янських мов (на кириличній та латинській основі). Специфіка алфавітів сучасних слов'янських мов.

Особливості орфографії сучасних слов'янських мов.

Тема 2. Фонетика

Загальні відомості про фонологічну систему слов'янських мов. Формування системи вокалізму і консонантизму слов'янських мов на праслов'янській основі. Порівняльний фонологічний і фонетичний аналіз вокалізму слов'янських мов. Порівняльний фонологічний і фонетичний аналіз консонантизму слов'янських мов. Порівняльний огляд (з історичними поясненнями) найголовніших фонетичних явищ у системі голосних і приголосних.

Характеристика основних орфоепічних особливостей слов'янських мов.

Особливості складоподілу у слов'янських мовах.

Характеристика основних акцентуаційних закономірностей слов'янських мов.

Змістовий модуль 3. Лексико-фразеологічна характеристика слов'янських мов. Словотвірна, морфемна й граматична будова слов'янських мов.

Тема 1. Лексика. Фразеологія

Слово як структурна одиниця мови. Слово в його системних зв'язках. Порівняльна характеристика лексики слов'янських мов за походженням. Спільнослов'янська лексика (спільний праслов'янський лексичний фонд). Специфічна лексика слов'янських мов. Лексичні запозичення в слов'янських мовах. Слов'янська лексика за сферою її вживання і стилістичним забарвленням.

Порівняльна характеристика слов'янської фразеології. Спільне і відмінне у фразеологічному фонді слов'янських мов.

Тема 2. Морфеміка. Словотвір

Будова слова у слов'янських мовах. Продуктивні, малопродуктивні й непродуктивні афікси у слов'янських мовах. Регулярні й нерегулярні афікси.

Порівняльна характеристика способів словотворення в слов'янських мовах.

Тема 3. Граматика. Морфологія

Основні риси морфологічної будови слов'янських мов. Спільність засобів вираження граматичних значень та специфіка граматичних значень і граматичних форм.

Граматичні характеристики повнозначних і службових частин мови в слов'янських мовах.

Тема 4. Граматика. Синтаксис

Генетична спільність синтаксичної будови слов'янських мов. Синтаксичні особливості словосполучень у слов'янських мовах (спільне і відмінне).

Характеристика синтаксичної організації простих і складних речень у слов'янських мовах (спільне і відмінне).

Тема 5. Стилїстика

Стилїстичні засоби слов'янських мов (різні структурні рівні).

3. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль успішності студента (екзамен) має форму контрольного тестування за змістом усього курсу.

4. Методи та засоби діагностики успішності навчання

З метою діагностики й контролю ефективності навчальної (у тому числі самостійної) роботи студента впроваджено контрольне тестування після вивчення кожної теми, підсумкове тестування після вивчення кожного змістового модуля, а також вправи, на контрольне читання текстів, усний контроль.

5. Список джерел

1. Актуальные проблемы славянского языкознания. – М.: Наука, 1988.
2. Акуленко В.В. Українська мова в європейському контекст // Мовознавство. – 1998. – № 2–3. – С.3–14.
3. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За ред. О.С.Мельничука. – К.: Наук. думка, 1966.
4. Безкишкіна М.Т., Степаненко М.І. Порівняльна граматики української і російської мов– Полтава, 1991.
5. Беларуская мова: Даследаванні па лексікалогіі. – Мінськ, 1965.
6. Бирнбаум Х. Праславянський язык: Достижения и проблемы реконструкции. – М.: Наука, 1987.
7. Брицин М.Я., Жовтобрюх М.А., Майборода А.В. Порівняльна граматики української і російської мов. – К.: Вища школа, 1987.
8. Булахов М.Г., Жовтобрюх М.А., Кодухов В.И. Восточнославянские языки. – М.: Просвещение, 1987.
9. Гинина Ст., Николова Цв., Сакызова Л. Учебник болгарского языка для иностранцев. – София: Наука и искусство, 1972.
10. Довбня Л.Є. Молоде та зелене. Семантичні зміни праслов'янських прикметників, що позначають колір, у російській, українській та чеській мовах//Відродження, 1994.– №12. – С.71–73.
11. Дуличенко А.Д. Славянские литературные микроязыки: Вопросы формирования и развития. – Таллінн, 1981.
12. Єрмоленко С.Я. Стилїстика сучасної української мови в контексті слов'янської стилїстики // Мовознавство. – 1998. – №2. – 3. – С.25 – 36.

13. Загнітко А. Українська мова як державна: ретроспектива і сучасність // Освіта і управління. – 2002. – Т. 5. – С. 12–14.
14. Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А. Морфеміка слов'янських мов як об'єкт типологічного вивчення // Мовознавство. – 1998. – №2–3. – С. 117–134.
15. Коломієць В.Т. Питання слов'янського етногенезу в світлі даних порівняльно-історичної фонетики // Мовознавство. – 1983. – №2. – С. 50–58.
16. Коломієць В.Т. Розвиток лексики слов'янських мов у післявоєнний період. – К.: Наук. думка, 1973.
17. Кондрашов Н.А. Славянские языки: Учебн. пособие для студентов филол. спец. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1986.
18. Кочерган М.П. Гілки слов'янських мов. Порівняльна характеристика // Відродження, 1994. – №8. – С. 56–59.
19. Наша рідна мова, географія України і характер українця, поляка, москаля. – Вінніпег : Укр. вид., 1917.
20. Нікітіна Ф.О. Деякі спільні риси слов'янського словотвору. // Мовознавство. – 1983. – №2. – С. 58–65.
21. Паламарчук Л.С. До питання про лексико-семантичні відношення близькоспоріднених мов. – 1983. – №2. – С. 8–14.
22. Півторак Г.П. Занепад зредукованих **ь** і **ѣ** і його вплив на формування фонологічних систем слов'янських мов // Мовознавство. – 1998. – №2–3. – С. 3–14.
23. Поляков О. Славянские языки: Основные особенности. Паралельные тексты. – Вильнюс: Leidybos centras, 1998.
24. Слов'янське мовознавство: Доповіді XI Міжнародного з'їзду славістів. – К.: Наук. думка, 1993.
25. Слов'янське мовознавство: X Міжнародний з'їзд славістів. К.: Наук. думка, 1988.
26. Соколянський А.А. Введение в славянскую филологию: Учебное пособие для студентов филол. фак. высш. учеб. завед. – М.: Издательский центр "Академия", 2004.
27. Терлак З.М., Ярмолюк М.О., Панько Т.І. Українсько-болгарський розмовник. – Львів: Світ, 1994.
28. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія», 2000.
29. Федоров А.В. Очерки общей и сопоставительной стилистики. – М.: Высш. школа, 1971.
30. Царук О. Українська мова серед інших слов'янських мов: Етнологічні та граматичні параметри. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1998.
31. Чешский язык: Учебник для начинающих. – Praha, 1966.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Польща <http://gazeta.polska.pl/>
2. Словаччина <http://novy.cas.sk/>
3. <http://www.dux.ru/win/enpp/newspapers/pg/>
4. <http://www.nsu.ru/psych/internet/>
5. Чехія <http://ctk.ceskenoviny.cz/>
6. <http://www.tane.ssft.ternopil.ua/education.html>
7. <http://www.fn.univ.gda.pl/structura>
8. [Wydzialu/Instytut Filologii Polskiej/pol.html](http://Wydzialu/InstytutFilologiiPolskiej/pol.html)